

LBRIS

We know
books

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Stere, Constantin

MARELE RĂZBOI ȘI POLITICA ROMÂNIEI/

Constantin Stere – București: Paul Editions, 2024

ISBN: 978-630-6588-45-9

Constantin Stere

MARELE RĂZBOI ȘI POLITICA ROMÂNIEI

Redactare: *Monoran Nicoleta*

Tehnoredactare: *Paul Editions*

Coperta: *Lucian Enache*

Paul Editions

Casa Presei Libere 1, corp C1, Sector 1, București

www.pauleditions.ro

e-mail: pauleditions@gmail.com, office@pauleditions.ro, vanzari@pauleditions.ro,

pauleditions.ro, nicoleta.petcu@pauleditions.ro,

mihaela.enache@pauleditions.ro

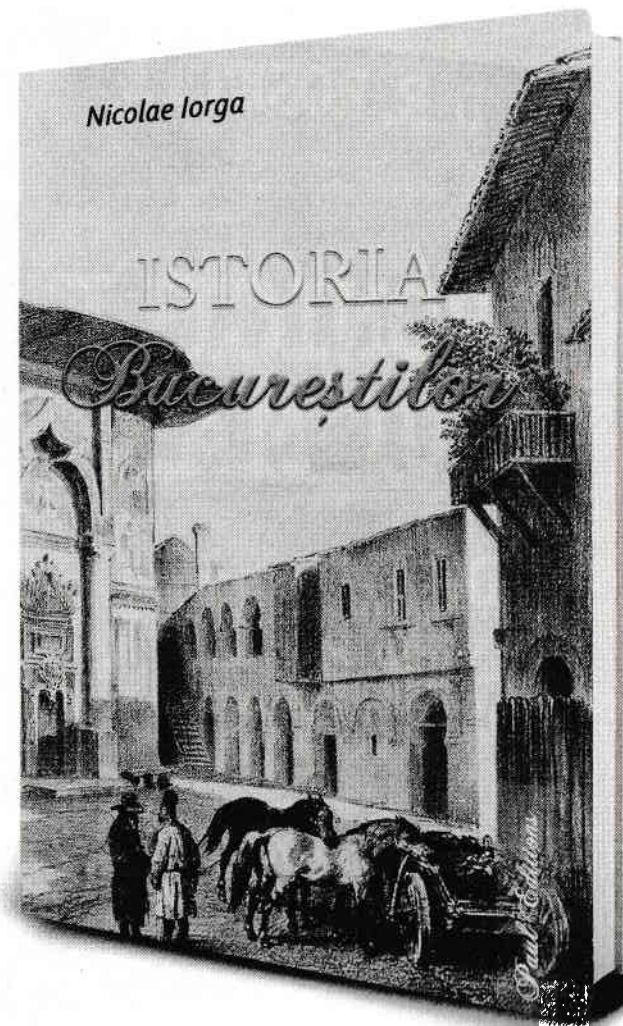
tel: 0730.660.427; 0731.884.583

Paul Editions

Prefață	5
PARTEA I România și războiul mondial	9
Capitolul 1 Cauzele și efectele războiului mondial	11
I. Cauzele războiului mondial	11
II. Războiul și revoluția din Rusia	14
III. Bazinul Dunării și românii	17
IV. Războiul și orientul european	19
Capitolul 2 Războiul României	22
I. Tragedia regelui Carol	22
II. Alianța noastră și războiul	25
III. Fatale schimbare de front	28
IV. Război „fără risc și sacrificii”	30
V. Morala fabulei	32
VI. „Opinia publică” și războiul	35
VII. „Țara legală” și războiul	37
VIII. Un paradox economic	39
IX. Paradoxul fundamental	42
X. Consecințele financiare ale dezastrului	45
XI. Răspunderea istorică	48
Capitolul 3 „Idealul național” și Basarabia	57
I. Idealul național	57
II. Autonomia Basarabiei?	60
III. Din calvarul Basarabiei	60
IV. Cimitirul... ..	64
V. Cuvinte uitate	67
VI. Naționalism?	70
VII. La Chișinău!	73
VIII. „Federația Mării Negre...”	76
Capitolul 4 Revoluția din Rusia și consecințele ei	77
I. „Glasul celui ce striga în pustiu”	77
II. Revoluția din Rusia	80
III. Politica agresivă și revendicările țărănimii în Rusia	83
IV. România și Republica Rusă	86
Capitolul 5 . Perspective	89
I. Societatea națiunilor	89
II. Conte de Czernin și rolul Austriei	90
III. Confederația Balcanică	93
IV. Orientare spre Rusia?	96

V. Dinastia și țara	99
VI. Calea mântuirii	102
VII. Tirania agravată de corupție	104
VIII. Rădăcina răului	107
IX. Calea de mântuire	109
Capitolul 6 Răspunsuri și polemici	112
I. „Omul drept”	112
II. Amenințări	113
III. Pro domo	114
IV. D-1 C. Iarca și „lovitura de Stat”	131
V. „Război sau nebulie”?	134
VI. „Pontifi”	136
VII. Pentru o „dama voalată”	139
VIII. Unui adversar cinsit	142
IX. Criza morală	146
X. Tragedia	149
XI. Secretele înțelegerii	152
XII. Unde ne ducea victoria Rusiei	154
XIII. Prețioase mărturisiri	158
XIV. Un cititor prieten	160
XV. „Le temps” și „Lumina”	162
XVI. „Gazette de lausanne” și „Lumina”	166
XVII. Sovietul din Petrograd și pacea	170
XVIII. Uitare... ..	173
XIX. Putregaiul... ..	174
XX. Lamentații tardive... ..	177
XXI. O pledoarie postumă	180
XXII. Un ideolog anonim	184
XXIII. Trădare față de Rusia	187
XXIV. „Războiul nenorocit și zadarnic”	188
XXV. „Prooroci de nenorocire”	191
PARTEA II Dintr-o zi într-alta	199
I. Maximaliștii și Kerenski	201
II. Dezagregarea economică în Rusia	202
III. Noul moment în revoluția rusă	206
IV. Haosul	209
V. Perspective de pace?	212
VI. Petrograd și Isonzo	215
VII. Petrograd - Iași... ..	217
VIII. Propunerea de pace	220
IX. Rusia pacifistă	222

X. Regimul din Iași și pacea	225
XI. Armistițiu?	228
XII. Dar România?	230
XIII. În fața cugetului	233
XIV. Ironiile istoriei	235
XV. Mesajul aerian de pare	238
XVI. Cumpăna	240
XVII. Un an	243
XVIII. Politica de suburbie	245
XIX. În ceasul al doisprezecelea	247
XX. Exces de abilitate	250
XXI. Ultimul prilej	252
XXII. Tratatulele de pace și situația României	254
XXIII. Democrațiile apusene și România	256
XXIV. Înțelegerea și România după defecțiunea rusă	259
XXV. În nădejdea Ucrainei	262
XXVI. În cetatea Petru și Paul	265
XXVII. Ce face Guvernul din Iași?	268
XXVIII. Regatul român sub protecția Republicii ucrainiene	271
XXIX. Nimeni nu e prooroc	274
XXX. Peste Prut	278
XXXI. Hotărârea din Brest - Litovsk	281
XXXII. Schimbare de front?	284
XXXIII. Rada din Kiev și Guvernul din Iași	286
XXXIV. Nicolae Iorga și Nicolae Romanov	290
XXXV. „După cererea comandamentului rus”	293
XXXVI. Ceasul	296
XXXVII. „Combi-nații ministeriale”	299
XXXVIII. Pacea Puterilor Centrale	301
XXXIX. Clipele sunt numărate	304
XL. Noul Guvern din Iași	307
XLI. Noi perspective pentru România	310
XLII. Ultima posibilitate?	313
XLIII. În ajunul tratativilor de pace	315
XLIV. Românul nu pierе	318
XLV. Reminiscențe istorice	320
XLVI. Destinul s-a împlinit	323
XLVII. Guvernul Marghiloman	326
XLVIII. Programul noului Guvern	329

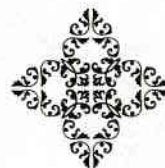

LIBRIS

We know
books

PARTEA I

ROMÂNIA ȘI
RĂZBOIUL MONDIAL

Brătianu, gen. Constantin Prezan și gen. C. Cristescu

CAPITOLUL 1

CAUZELE ȘI EFECTELE RĂZBOIULUI MONDIAL

I

CAUZELE RĂZBOIULUI MONDIAL

Oricât de importantă ar fi pentru cei direct interesați chestiunea Alsaciei și Lorenei, ea are însă mai mult caracterul unei certe pentru hotăr între vecini.

Se poate discuta dacă au făcut bine germanii la 1871 anexând aceste teritorii, care două veacuri au aparținut Franței. Se poate, și cu mai drept cuvânt, discuta dacă astăzi francezii fac bine, revendicând un pământ băstinaș german, a cărui populație se simte acum solidară cu consăngenii din Imperiu. Dar oricare va fi soarta acestor provincii, ea la urma urmelor nu poate avea atâta însemnătate pentru Istoria omenirii.

Și mai puțină importanță istorică are, dacă «sacru egoism» al Italiei va reuși sau nu de a mai mări teritoriul favorit al călătoriilor de nuntă, cu câteva fâșii rupte de la vecini.

Oricine poate avea în această privință simpatiile și preferințele sale, dar conflictele de acest fel nu pot determina caracterul istoric al tragediei mondiale.

Cu totul de altă natură sunt conflictele dintre Germania și Anglia, pe de o parte, și dintre Puterile Centrale și Rusia, pe de altă parte.

Ciocnirea dintre Germania și Marea Britanie ne înfățișează o fază caracteristică, adâncă în semnificarea ei istorică, a dezvoltării economice mondiale.

Karl Marx a descris, pe vremuri, evoluția economică, ca un proces ce se desăvârșește înăuntrul unui Stat: progresul industrial duce la concentrarea capitalului în opoziție cu proletarizarea maselor, și ca rezultat final – „expropriatorii se expropriază”, și socializarea mijloacelor de producție încheie întreaga evoluție.

Realitatea de mult a depășit acest cadru. Încă acum aproape 17 ani am semnalat într-un discurs parlamentar, că Anglia tinde să se transforme din «fabrica lumii», cum era socotită până atunci, într-o «ladă de fier», într-o bancă a lumii. Acolo s-a format un imens capital, pe care îl numisem «Capitalul vagabond», care a pornit din «ladă» în lumea largă, pentru cucerirea Globului, pentru exploatarea și subjugarea, mai cu seamă, a țărilor înapoiate economic.

Factorii de căpetenie ai acestui proces sunt supremația comercială și stăpânirea exclusivă a mărilor. S-a calculat că pe această cale Anglia încasează numai de la străini, din întreprinderile ei externe și din navigația internațională (între porturile străine) ca profit net, peste zece miliarde anual. Ceea ce reprezintă venitul unui formidabil capital de cel puțin 200 miliarde.

Acesta este tributul, pe care «capitalul vagabond» al Mării Britanii îl percepe de la celelalte popoare, mai cu seamă din țărilor înapoiate.

Dacă acest proces s-ar desăvârși până la ultima lui consecință logică, formula lui Karl Marx ar ajunge să se realizeze într-un chip neașteptat: un Stat ca «expropriator» mondial și un popor de state proletarizate de peste întreg rotundul pământesc!

Însă în calea acestei evoluții s-a ridicat Germania cu extraordinara ei dezvoltare industrială din ultimele decenii.

Cu o repeziciune vertiginoasă, ea și-a creat în economia lumii o situație, care făcea să tremure din temelie toate contoarele din City și toate factoriile ei coloniale. Pe calea concurenței pașnice, Germania s-a dovedit de nebiruit. Știința ei, progresul tehnic, talentul organizatoric al conducătorilor industriei și comerțului, munca stăruitoare și spiritul de ordine al muncitorimii, îi asigurau succesul, chiar pe deșeurile britanice!...

Atunci «Capitalul vagabond» a asmuțit pe toți «proletarii» săi de toate rasele și nuanțele de colorație, pe toți vasalii săi mărturisiiți, pe toți aceia în sfârșit, care aveau vreo ranchiună sau o socoteală cu un popor ce se afla în plina ascensiune a puterii și a prosperității.

Credincioasă tradițiilor sale seculare, Anglia – «perfidul Albion» al istoriei mondiale – s-a hotărât să înlătore cu forța pe un rival primejdios, cum a făcut pe vremuri cu Spania, cu Franța, cu Olanda... Germania trebuia cu orice preț zdrobită, flota ei distrusă, coloniile anexate, întreprindere negreșită mai grea decât să impui cu tunul poporului chinez otrava opiului.

Și lumea ergotează încă pe baza cărților galbene, verzi, albastre, sau cum mai sunt, cine a voit războiul în acest conflict: Germania, a

cărei armă cea mai sigură era munca pașnică, sau Anglia, care doar numai prin forța militară i-ar mai putea stăvili mersul triumfal?...

Pentru morala Istoriei e instructiv de notat, că dacă poporul german ar fi muncit mai puțin sau mai prost, războiul – cel puțin cu Anglia – desigur că n-ar fi izbucnit...

Nu mai puțin semnificativ este și caracterul conflictului dintre Puterile Centrale și Rusia.

Aceiași expansiune economică a Germaniei a determinat un antagonism ireductibil între politica germană în Orientul Apropiat și tendințele de cotropire ale Rusiei Țariste în Balcani.

Căci nu trebuie uitat că războiul a fost pornit de Rusia țaristă, care năzuia să se întroneze la Bizanț și să-și întindă stăpânirea până la Marea Egee și Adriatică. Imperiului german însă numai cooperarea liberă cu popoarele din Orient îi putea asigura un câmp de activitate industrială și comercială – care fatal s-ar restrânge – și Germania însăși oricând ar fi amenințată de o *incercuire* desăvârșită de către o coaliție vrăjmașă, dacă tendințele contropitoare ale Imperiului moscovit nu ar fi stăvilite.

Pe de altă parte, și Imperiul Habsburgic nu poate admite dominația în Balcani a unei mari Puteri slave, o impresurare extrem de primejdioasă pentru tot viitorul Monarhiei. Astfel s-a creat o solidaritate de interese și, ca rezultat, o alianță intimă între Germania și Austro-Ungaria.

Întrucât Rusia și-a dat bine seama, că în aceste împrejurări – cum s-a exprimat cunoscutul profesor de istorie de la Universitatea din Petersburg, d. Mitrofanov – «drumul la Constantinopol trece pe la Berlin», o luptă crâncenă între Puterile Centrale și împărăția Țarilor a ajuns inevitabilă.

Și în acest conflict e lesne de constatat că *in fond*, oricare ar fi aparențele și interpretările actelor diplomatice, acțiunea germană are *caracterul defensiv*. Ca și în diferendul economic cu Imperiul britanic – nu Germania – ci Anglia avea nevoie de război, nu Germania, ci Anglia putea aspira la distrugerea flotei sau răpirea coloniilor Statului rival; — tot așa și aici, Germania nu pretindea decât menținerea regimului «porților deschise» – nu ea, ci Rusia și-a afirmat voința de a cucerii Constantinopolul și Strămtorile.

În judecata istoricului de mâine, aceste cauze adânci ale groazniciei *conflagrații*, care a împărțit lumea în două lagăre dușmane, singure vor cădea în cumpănă pentru a aprecia și perspectivele ce deschid omenirii rezultatele posibile ale catastrofei. Demagogia și declamația deșartă prin care cei interesați încearcă astăzi să «facă atmosfera», dacă

nu vor fi uitate, vor inspira numai compătimire pentru mentalitatea ce domina în «bătrâna Europă» un veac după marea Revoluție.

Mai cu seamă, când va fi dată și «ultima hotărâre» asupra rolului istoric al Rusiei țariste. Căci conflictul dintre Puterile Centrale și Rusia are și o față de cea mai mare însemnătate pentru Istoria mondială. Dar despre aceasta voi mai vorbi.

4 septembrie.

II

RĂZBOIUL ȘI REVOLUȚIA DIN RUSIA

Este evident pentru oricine, că războiul dintre Puterile Centrale și Rusia e menit să aibă o înrăurire hotărâtoare asupra destinului întregului Orient european. Și pe noi, românii, rezultatele acestui război ne interesează mai de-aproape.

De multe ori voi fi silit, deci, să revin asupra tuturor urmărilor uriașei lupte.

Dar aici vreau să relev mai cu seamă un aspect al acestui conflict, care îi dă o importanță extremă din punctul de vedere al Istoriei mondiale.

Rusia Țarilor, chiar din cauza formei sale de Stat, apare în istorie ca rezervorul reacției universale, care veșnic amenința dezvoltarea politică și socială normală din Europa. Istoria veacului trecut, de pildă, de la «Sfânta Alianță» înapoi, poate fi caracterizată ca lupta popoarelor europene împotriva spiritului de reacțiune ce se ravâră din Rusia.

E destul să semnalăm aici, influența covârșitoare a Rusiei, dintr-un singur punct de vedere.

Multă cerneală a fost vărsată în declamații pompoase împotriva militarismului. Dar câtă vreme la răsăritul Europei exista o mare Putere, al cărei guvern se putea dispensa de colaborarea anevoioasă a parlamentelor, pentru votarea creditelor și a continentelor militare,

și era în puțință oricând să decreteze în taină mobilizarea generală (ceea ce, în trecut fie zis, s-a și întâmplat în războiul actual, cu mult înainte de mobilizarea oficială), atâta vreme și toate celelalte State europene erau datoare, din considerații de siguranță elementară, să-și încordeze toate forțele pentru a-și mări mijloacele de apărare și a-și menține armatele în măsură de a întâmpina toate eventualitățile. Toate manifestațiunile pacifiste ale Țarilor nu pot întuneca acest adevăr.

Numai reclădirea Statului rus pe temelii comune tuturor țărilor civilizate (căci cu toate deosebirile dintre constituțiile europene, în tot Apusul organizarea politică e așezată pe baza acelorași principii generale), – cu alte cuvinte, numai o revoluție în Rusia putea să asigure lumii evoluția socială și politică netulburată de refluxuri de reacțiune violentă.

Istoria ne arată însă, că poporul rus nu s-a dovedit în stare să realizeze cu propriile lui mijloace această transformare. Numai războaiele externe, – și, bineînțeles, războaie nefericite – i-au putut înlesni și în trecut fiecare pas de înaintare în viața lui politică și socială.

Cauza acestei situații paradoxale nu este greu de explicat. Progresul tehnic pune la dispoziția guvernelor mijloacele de represiune și creează pentru orice încercare de revoluție o situație, care nu are analogie cu starea de lucruri, de pildă, din Franța, la sfârșitul veacului al XVIII-lea, când un Barbarout putea în fruntea unui mic grup de revoluționari – vreo 600 de inși – să străbată în cântecul *Marsiliei* întreaga Franță, de la Marsilia până la Paris, pentru a lua parte la răsturnarea monarhiei.

Numai o înfrângere externă putea în Rusia să schimbe raportul de putere și să îngăduiască maselor populare afirmarea revendicărilor lor.

Dar în războiul actual, democrațiile apusene au încheiat din motive egoiste, o alianță cu guvernul Țarului. De aici – complicații paradoxale: biruința înțelegerii însemna, în primul rând, biruința țarismului, consolidarea lui pentru lungi decenii și chiar secole. Căci evident, dacă Țarul Nicolae își făcea intrarea triumfală, în fruntea armatelor sale, la Berlin, revoluția nu se mai putea produce. Mai mult: această victorie ar fi dat fatal semnalul reacțiunii europene. În cazul înfrângerii Germaniei, nici Franța, nici Italia nu puteau pretinde la hegemonie pe continentul european, iar Anglia este exclusă prin situația ei insulară și prin politica ei colonială. Nu putea deci ajunge la această hegemonie, prin forța lucrurilor, decât Rusia. Ceea ce însă

ar avea ca rezultat fatal nu numai cotoptirea brutală pentru Orient, dar și o formidabilă întărire a reacțiunii în restul Europei. Niciodată profeția lui Napoleon, că Europa într-un veac trebuia să ajungă democratică sau căzăcească, nu era mai aproape de realizare. Numai «militarismului german» istoria mondială îi datorează că această catastrofă a fost înlăturată, iar poporul rus – emanciparea lui, ca și Polonia renașterea ei. Social-democrația germană, cu drept cuvânt, nu și-a precupețit sprijinul acestui militarism.

«Barbaria teutonă» poate fi mândră de verdictul destinului, pe care – dacă există dreptatea în lume – Rusia democratică recunoscătoare îl va materializa, ridicând pe piețele Petrogradului și ale Moscovei statui în slava mareșalilor Hindenburg și Mackensen...

Vom discuta altă dată perspectivele ce rezultă din revoluția rusă pentru situația internațională.

Acum trebuie să mă mărginesc încă la o singură observație. Caracterul istoric semnalat al conflictului dintre Germania și Anglia, ca și al celui dintre Puterile Centrale și Rusia, nu iartă unui om de Stat să-și determine atitudinea față de războiul mondial după simple «simpatii» personale ce le-ar avea pentru însușirile mai mult sau mai puțin închipuite ale națiunilor beligerante.

Înainte noastră se desfășoară un groaznic proces al Istoriei universale, ale cărui rezultate se vor resfrânge fatal asupra intereselor vitale ale tuturor națiunilor pământului. Pentru nimeni nu poate fi indiferentă îndrumarea evoluției economice a lumii întregi, care va fi determinată de războiul anglo-german, cum pentru nimeni n-ar fi indiferente soarta Orientului sau triumful final al țarismului ce ar rezulta din conflictul armat dintre Puterile Centrale și Rusia.

Fiecare este dator să-și spună cuvântul numai după cum îi dictează interesul suprem și dreptul la viață al neamului din care face parte.

Și ce jalnic rol l-au avut marii și micii noștri bărbați de Stat!...

5 septembrie.

BAZINUL DUNĂRII ȘI ROMÂNII

O privire aruncată pe harta Europei ne arată că teritoriul, ce se întinde între Alpi și Marea Neagră și de la munții Boemiei până în țărmurile Adriaticii și ale Mării Egee, se prezintă ca o unitate geografică, caracterizată prin imensul bazin al Dunării, cu dependențele lui naturale (cu excluziunea extremității de sud a Peninsulei balcanice).

Etnografic acest teritoriu se deosebește esențial de restul Europei. Pe când acolo vaste regiuni sunt locuite de mase naționale compacte, aici, în bazinul Dunării, constatăm un amestec adesea inextricabil de numeroase grupuri naționale, relativ restrânse, care se consolidează numai în puține pete mai omogene.

Dintre aceste grupuri, pe cele mai numeroase le constituie românii, cu 12 milioane de suflete (inclusiv Basarabia), apoi germanii, cu vreo 11 milioane (din care două milioane în Ungaria) și maghiarii cu 10 milioane (după statistica oficială). Restul îl formează mai cu seamă diferitele naționalități slave, și mai puțin numeroase.

Toate aceste grupuri naționale sunt strâns legate între ele în primul rând prin interese economice. Puternica arteră a Dunării, cu afluenții ei, străbătând regiuni cu cele mai variate condiții de producție și avuție rațională, creează între ele o interdependență economică indisolubilă, încât numai prin cooperare populațiile așezate aici pot să-și asigure o dezvoltare și o prosperitate obștească.

Pe de altă parte, slăbiciunea relativă a acestor grupuri etnice, luate izolat, față de uriașele formațiuni politice din împrejur, nu le poate da o siguranță externă, printr-o organizație de State independentă. În același timp – deși unele unități naționale au fost mai favorizate de soartă, decât altele – simplul fapt că deosebirile numerice dintre ele nu sunt destul de însemnate, a împiedicat pe vreunul din grupuri să poată absoarba sau nimici pe celelalte, ca să ajungă pe această cale la crearea unui mare Stat unitar – din punct de vedere etnic. Și chiar marea variație de rase constituie pentru fiecare din elementele care alcătuiesc acest complex de neamuri, o garanție pentru individualitatea lor națională, favorizând, cu toate fricțiunile

și luptele inevitabile, stabilirea unui echilibru final, întemeiat pe respectul drepturilor și al tuturor aspirațiilor naționale legitime.

S-ar părea că din această situație nu poate rezulta decât o singură soluție logică: organizarea între popoarele bazinului dunărean nu numai a unei cooperări economice, ci și a unei vaste asociațiuni politice pentru apărarea libertății, propășirii și a siguranței comune.

Pentru grupul român, așezat chiar la gurile marelui fluviu al Europei Centrale și pe ambele laturi ale Carpaților, participarea la această asociație pare și mai imperioasă, fiindcă numai pe această cale el și-ar putea desăvârși organizarea politică. Economic, numai legătura organică cu Europa Centrală i-ar da putința să tragă toate foloasele din bogățiile sale naturale, la adăpostul concurenței cerealelor și a petrolului rusesc. Iar politic, situația geografică și raportul numeric i-ar crea chiar o situație privilegiată în sânul bazinului dunărean.

Apoi acest grup e mai expus primejdiilor prin contactul imediat cu uriașul moscovit, oricum s-ar așeza lucrurile în Rusia.

Dacă într-adevăr și șesul rusesc servește de lăcaș pentru multe popoare, ele însă în majoritate covârșitoare sunt slave, și de veacuri au suportat influența rusificatoare. Față de masa celor mai însemnate din aceste grupuri, chiar socotite izolat, românii se află într-o inferioritate numerică prea zdrobitoare. Rușii propriu-ziși singuri ajung la aproape 100 milioane de suflete; apoi vin ucrainenii în număr de peste 30 milioane, polonezii cu aproape 20 milioane. Însemnătatea acestor raporturi de masă n-are nevoie de multă lămurire. E o chestiune de pură mecanică, ce își are rostul și în viața națiunilor...

Vitregia soartei a stat până acum în calea justei orientări și a așezării politice temeinice a românilor. Istoria acestei părți din Europa a fost prea tulbure pentru dezvoltarea normală, indicată de situația geografică, a organizației politice a întregului bazin al Dunării.

În fluctuațiile seculare, ce au urmat în Orient prăbușirii Imperiului bizantin, din întregul bazin dunărean numai popoarele Austriei au fost mai adăpostite. În faza agresivă a Istoriei otomane, chiar și Ungaria 150 ani a stat sub puterea Turciei; bulgarii și sârbii au fost transformați pentru veacuri în raiale, iar Principatele române au căzut în vasalitate. De la începutul secolului al XVIII, când granițele Imperiului rus ajunseseră la Nistru, a apărut un nou factor de tulburare: Rusia a început să-și afirme tot mai mult aspirația la stăpânirea în Balcani și la cotropirea tuturor naționalităților slave de sub Coroana Habsburgilor.

Dintre toate neamurile bazinului dunărean, grupul român a avut parte de soarta cea mai tristă în aceste tribulații istorice. O jumătate din Moldova a schimbat vasalitatea turcă pentru jugul moscovit, iar românii din actualul regat, după ce au suferit binefacerile «protectoratului», au urmat să trăiască veșnic sub primejdia de moarte politică și națională, fiindcă Imperiul Țarilor evident nu poate realiza visul de secole al panrusismului, decât trecând peste trupul lor. Viața lor politică nu era de fapt și nu poate fi în această situație decât un provizorat, abia tolerat.

Însă și întregul bazin al Dunării n-a putut din aceste cauze ajunge la o organizație politică definitivă. Chiar partea lui occidentală, cuprinsă în limitele Austro-Ungariei a fost stânjenită în dezvoltarea ei.

Ce înrâurire va avea războiul asupra viitorului bazinului dunărean? Răspunsul la această întrebare nu numai va fi hotărâtor asupra destinului neamului românesc, dar e menit să aibă și cel mai adânc răsunet în Istoria mondială.

6 septembrie.

IV

RĂZBOIUL ȘI ORIENTUL EUROPEAN

Toată Istoria modernă a Orientului european e colorată de rivalitatea seculară dintre Sfânta Rusie și bătrâna Monarhie Habsburgică.

Și semnificarea cea mai adâncă, din punctul de vedere al Istoriei mondiale, a marelui război constă poate tocmai în faptul că el e menit să dea o soluție definitivă acestei ireductibile rivalități.

Imperiul Habsburgic – în fond, o creație a rasei germanice – multe veacuri și-a împlinit cu cinste sarcina grea, dar glorioasă de avantpost al civilizației apusene.

Aici, la marginea barbariei orientale, între zidurile Vienei s-a înălțat ca simbol al acestei misiuni, falnicul turn al catedralei Sf.

Ștefan, aici a înflorit străvechea Universitate și aici au fost puse temeliele mândrului Burg. Sub scutul și conducerea Burgului au fost ocrotite împotriva furtunilor din afară toate naționalitățile bătrânei monarhii; ele s-au putut astfel întări și au propășit afirmându-și individualitatea etnică.

Și milenii se zdrobeau de zidurile Vienei valurile barbare, începând cu avarii și sfârșind cu oastea lui Cara Mustafa...

Germanismul, care în Apus a știut peste tot, printre ruinele Imperiului roman, să creeze o viață nouă, n-a putut veni și în contact cu lumea orientală decât prin intermediarul Imperiului Habsburgic. Și a fost scris în cartea destinului ca și Orientul – unde focarele culturii antice au fost învăluite de noaptea barbariei – să reinvie sub suflul dătător de viață al geniului germanic, – căci grupul german din bazinul Dunării poate fi considerat ca o *delegație a rasei germane pentru organizarea Orientului european*.

Până astăzi misiunea mondială a rasei germane anevoie putea să radieze peste zidul Carpaților și peste valurile tulburi ale Dunării.

În calea germanismului, ca reprezentant al Europei – în înțelesul adânc al cuvântului – s-a ridicat aici, după retragerea Turciei, Imperiul moscovit, care a reluat, după milenii, rolul istoric al Persiei antice în luptele împotriva Eladei: două concepții de viață, două sisteme politice stăteau față în față.

Orientul european a trebuit să îndure suferințe grozave, pe urma acestui conflict, căci tendințele de cotopire ale moscovitului au dat aici naștere blestematei «chestiuni a Orientului», a cărei dezlegare era veșnic așteptată de toate generațiile trecute, și veșnic rămânea în suspensie.

În atmosfera de neîncetate mașinațiuni oculte și de continuă fermentare bolnavă, se croiau și desfăceau principate și regate șubrede, care duceau o existență falacioasă pe care numai narcoza megalomaniei le-o făcea mai tolerabilă, în veșnica nesiguranță a zilei de mâine.

În acest coșmar s-a zbătut biata omenire balcanică de decenii, de veacuri. Dezarmoniile «concertului european» nu o lăsau nici să moară nici să trăiască.

De aici, din Balcani, a pornit și scânteia războiului mondial.

Acest război pune astfel, în sfârșit, la ordinea zilei organizarea politică definitivă a întregului bazin dunărean de care sunt strict legate, cum am văzut, și destinele neamului românesc.

Pornind războiul, Rusia țaristă a făcut cea mai formidabilă încercare de a ajunge «pe drumul Berlinului» la stăpânirea în

Balcani. Scopurile țarismului au fost de astă dată mărturisite cu toată sinceritatea dorită: dezmembrarea Austro-Ungariei, împărțirea Turciei, desființarea Bulgariei... Germania fiind zdrobită, iar Franța și Anglia dezinteresate sau «compensate» – teritoriile și naționalitățile așezate aici până la Marea Egee și Adriatică, ar ajunge mai curând sau mai târziu o pradă ușoară a Imperialismului moscovit: *Moscovia* ar fi triumfat definitiv asupra *Apusului «putred»*.

Astfel s-a învederat tuturor popoarelor bazinului dunărean că destinul le pune în față singura alternativă: cooperarea liberă sub scutul puterii germanice, care simboliza pentru ei și toate ideile Apusului, sau înecul în oceanul panrusismului – nu numai deznaționalizarea, dar și întoarcerea spre Asia.

Și toate aceste popoare au înțeles chemarea datoriei, afara de... sârbi și români, care au pășit pe calea pierzaniei sigure, acceptând cu entuziasm jugul țarismului, ca mistificarea «idealului național».

Cruntă a fost răsplata!...

Înfrângerea țarismului și revoluția din Rusia nu înlătură, cum voi avea prilejul să arăt, primejdia pentru viitor. Dar ele dau, cel puțin, răgazul necesar și libertatea de acțiune, de care toate grupurile naționale din bazinul Dunării sunt datoare să profite pentru a-și crea o organizație politică, ce singură le poate da și siguranța externă și putința unei propășiri naționale cu adevărat libere.

Pentru Regatul român războiul înfățișase posibilități, care arareori cad de două ori în viața unui neam.

Dacă România rămânea credincioasă tradițiilor sale politice și adevăratelor interese naționale, ea – ca Stat de frunte în Balcani și ca factor de primă importanță în bazinul dunărean – putea să-și asigure un glorios rol în Istoria mondială, participând activ la crearea Europei Centrale și la organizarea politică temeinică a Orientului european.

Ce perspective de mărire și putere se deschideau astfel neamului românesc întreg!

Conducătorii acestui Stat au preferat să-l arunce în luptă pentru scopurile imperialismului panrusesc...

Dar învățământul istoric, ce se revarsă din chiar catastrofa provocată de această politică nenorocită, e cu atât mai luminos; *Românismul nu poate avea viitor decât în organizația politică și economică a bazinului dunărean, ca factor al Europei Centrale.*

7 septembrie.